

Цистан І. В.

Університет банківського дела

УЧЕТ ОСНОВ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ В УПРАВЛЕНИИ ИНВЕСТИЦИОННЫМ ПОТЕНЦИАЛОМ БАНКОВ В УКРАИНЕ

Резюме

Раскрыты особенности ведения банковского бизнеса на основе концепции корпоративной социальной ответственности. Идентифицировано влияние, которое осуществляют социальные инициативы на деятельность банка и экономику.

Ключевые слова: банк, инвестиционный потенциал, корпоративная социальная ответственность

Tsystan I. V.

University of Banking

CONSIDERATION OF FOUNDATIONS OF CORPORATE SOCIAL RESPONSIBILITY IN MANAGEMENT OF BANKS INVESTMENT POTENTIAL IN UKRAINE

Summary

Revealed the features of the banking business based on the concept of corporate social responsibility. Identified the impact that social initiatives have on the bank activities and economy.

Keywords: bank, investment potential, corporate social responsibility.

УДК 336.027

Шульц Е. П.

Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
Національної академії наук України

ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

Розглянуто поняття фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Досліджено рівні формування, розподілу та використання фінансових ресурсів відповідно до інтересів суб'єктів їх використання. Виявлено чинники впливу на обсяги формування фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Проаналізовано класифікацію фінансових ресурсів. Надано рекомендації щодо покращання функціонування фінансової системи органів місцевого самоврядування.

Ключові слова: фінансові ресурси, місцеві запозичення, бюджет, місцеве самоврядування, кредитування.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях проведення економічних реформ в Україні та розвитку децентралізаційних процесів зокрема у сфері бюджетних відносин проблема формування та ефективного використання фінансових ресурсів надзвичайно актуалізується. Розгортання кризових явищ в економіці і, як наслідок, дефіцит бюджетних ресурсів вимагають пошуку джерел наповнення місцевих бюджетів та запровадження новітніх підходів до управління фінансовими ресурсами на державному та місцевому рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед українських та зарубіжних учених досі триває дискусія щодо сутності поняття «фінансові ресурси», їх структурних складників та класифікації. Дослідженням цієї проблематики займалися А.І. Балабанова, О.Д. Василик, О.П. Кириленко, М.Я. Коробов, Л.А. Лахтіонова, Г.Г. Нам, П.І. Орлова, М.М. Тріпак, С.В. Хачатурян, С.І. Юрій та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Хоча проблематика фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування активно досліджується вітчизняними та зарубіжними вченими, однак існує дискусія щодо шляхів підвищення ефективності механізмів їх залучення та використання.

Мета статті полягає у дослідженні особливостей функціонування системи фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ключові відмінності різних трактувань ученими сутності фінансових ресурсів полягають в акцентуванні уваги на джерелах походження коштів. Так, Л.А. Лахтіонова зазначає, що фінансові ресурси – це грошові кошти у вигляді грошових фондів (статутний фонд, фонд оплати праці, резервний фонд) та у нефондовій формі (використання грошових коштів для виконання бюджетних зобов'язань перед бюджетом і позабюджетними фондами, банками, страховими компаніями) [1].

Схожу думку має О.Д. Василик, який стверджує, що фінансові ресурси – це грошові накопичення та доходи, що створюються в процесі розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту і зосереджуються у відповідних фондах для забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб [2].

На думку С.І. Юрія, фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу та використання ВВП за певний період часу [3].

Згідно із твердженням В.В. Бочарова, «фінансові ресурси держави приймають форму бюджетних і позабюджетних фондів, які мають строго цільове призначення» [4].

Проаналізувавши роботи різних авторів, можна стверджувати, що одне з найповніших та найчіткіших визначень надає Ю.М. Воробйов, згідно з дослідженнями якого фінансові ресурси – сукупність коштів (грошових і негрошових), що утворюються та формуються внаслідок розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього (суспільного) продукту на рівні як окремої держави, так і всієї світової економіки суб'єктами господарювання, домогосподарствами, державою і місцевою владою з метою забезпечення їх цілеспрямованого продуктивного використання у фондовій і нефондовій формах, що дає змогу одержувати доходи та прибутки від їх володіння та розпорядження на користь як окремих осіб (фізичних або (чи) юридичних), так і всього суспільства [5].

Слід зазначити, що держава, регіональна та місцева влади можуть формувати та використовувати лише певну частину фінансових ресурсів, а саме ту частину, яка була сформована через розподільний механізм, до якої можна віднести податкову систему країни, неподаткові інструменти, певні методи та інструменти фінансового ринку. Вони також формують і використовують фінансові фонди (бюджети, цільові централізовані фонди фінансових ресурсів), задля забезпечення своєчасного планування, розподілу, використання та контролю над рухом фінансових ресурсів держави, регіонів і органів місцевого самоврядування.

Зазвичай виділяють три рівні формування, розподілу та використання фінансових ресурсів. Сюди відносять мікрорівень (суб'єкти підприємництва домогосподарства), мезорівень (рівень регіонів, місцевого самоврядування) та макрорівень – рівень держави [5]. На кожному з цих рівнів фінансові ресурси формуються, розподіляються і використовуються враховуючи інтереси певних суб'єктів (табл. 1).

Таблиця 1

Рівні формування, розподілу та використання фінансових ресурсів

Рівень	Інтереси
Мікрорівень	- власників суб'єктів підприємництва; - потреб суб'єкта підприємництва; - потреб та інтересів домогосподарств; - чинного законодавства країни; - інтересів держави, регіонів, місцевих і територіальних громад.
Мезорівень	- регіонів; - місцевої громади; - домогосподарств; - суб'єктів підприємництва; - держави.
Макрорівень	- держави; - загального суспільного розвитку; - регіонів; - місцевої громади; - суб'єктів підприємництва; - домогосподарств; - світової фінансової системи; - світових зобов'язань держави та її зв'язків.

Джерело: складено на основі [4]

Ефективне виконання завдань та функцій, які, згідно з чинним законодавством, покладені на органи місцевого самоврядування, залежить від обсягів фінансових ресурсів у їх наявності. Безпосередньо на обсяги фінансових ресурсів, які органи місцевого самоврядування можуть залучати та використовувати, впливає багато чинників, головні серед яких [6]:

- розподіл повноважень між органами державної влади і місцевим самоврядуванням;
- розподіл дохідних джерел державного та місцевого бюджетів;
- чинна система оподаткування, перелік податків і внесків, їх ставки, пільги;
- специфіка міжбюджетних відносин і порядок надання трансфертів місцевим бюджетам із державного бюджету;
- стан фінансового ринку країни та реальні можливості органів місцевого самоврядування у сфері використання запозичених (кредитів) і залучених коштів (місцевих позик);
- склад і фінансовий стан підприємств та інших суб'єктів господарювання, які належать до місцевого господарства.

Щодо складових елементів фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування єдиної точки зору у науковців немає. Наприклад, О.П. Кириленко, П.К. Бечко і О.В. Ролінський виділяють як окрему категорію фінансових ресурсів кошти цільових фондів [6]. А згідно із Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», цільові фонди виступають складовою частиною спеціального фонду відповідного бюджету України [7].

На нашу думку, однією з найбільш чіткіших та обґрунтованих думок щодо поділу фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є варіант, запропонований А.Є. Брязкалом, який виокремлює: доходи місцевого бюджету, фінансові ресурси комунальних підприємств, місцеві запозичення, а також благодійні, спонсорські внески і пожертвування (рис. 1) [8].

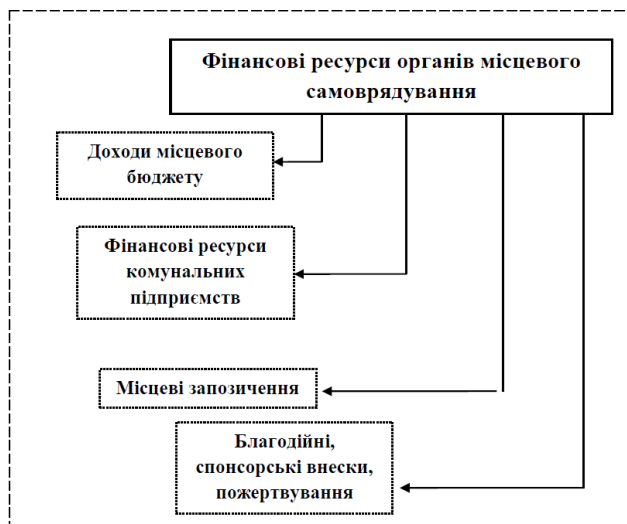

Рис. 1. Фінансові ресурси органів місцевого самоврядування

Джерело: складено на основі [8]

Доходи місцевого бюджету є однією з ключових складових частин фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування. Саме дохідна частина місцевих бюджетів виступає фінансовою основою органів місцевого самоврядування, яка формується за рахунок власних та закріплених джерел, загальнодержавних податків і зборів, трансфертних платежів.

Згідно із Законом «Про місцеве самоврядування в Україні», а саме ст. 61, органи місцевого самоврядування самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети. Держава, з одного боку, не втручається в даний

процес, а з іншого – підтримує місцеве самоврядування, бере участь у формуванні доходів місцевих бюджетів, здійснює контроль над доцільним, ефективним, економічним, законним витрачанням коштів та їх належним обліком.

Законом надається самостійність місцевим бюджетам, що унеможливило їх включення до бюджетів інших рівнів та видів. Закон «Про місцеве самоврядування в Україні» містить статті (63–65), в яких зазначено концептуальні підходи до відображення доходів і збалансування місцевих бюджетів [7]. Поділ місцевих бюджетів здійснюється на поточний бюджет та бюджет розвитку. З поточного бюджету кошти виділяються на фінансування бюджетних закладів та установ. Відповідно, кошти бюджету розвитку надаються на реалізацію соціально-економічних програм, інвестиційну та інноваційну діяльність.

Для здійснення функцій та повноважень органів місцевого самоврядування місцеві бюджети мають фінансуватись на достатньому рівні. Якщо у місцевих бюджетах виникає брак коштів, то держава здійснює збалансування місцевих бюджетів шляхом передачі необхідних коштів у вигляді дотацій, субвенцій та субсидій. Існує певна проблема в частині міжбюджетних трансфертів, адже в Україні територіальні громади, які мають потреби в дотаціях, переважають самодостатні. Цю проблему має вирішити децентралізація влади, проте вона відбувається дуже повільно та з певними помилками в її реалізації.

Наприклад, ситуація, яка виникла нещодавно з професійно технічними закладами. Згідно із Законом «Про Державний бюджет України на 2016 рік» та Бюджетним кодексом України, змінено порядок фінансування видатків на підготовку фахівців та робітничих кадрів у професійно-технічних закладах державних форм власності. Центральна влада повністю переклала фінансування на місцеву владу, не забезпечивши при цьому належних умов їх існування, що спричинило велику кількість проблем у даній сфері.

Наступною складовою частиною системи фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування є фінансові ресурси підприємств комунальної власності (рис. 1). Підприємства комунальної власності мають безпосередній вплив на формування доходів та витратків місцевих бюджетів. Охарактеризувати фінансові ресурси підприємств комунальної власності можна як сукупність грошових коштів, резервів та надходжень цільового призначення, яка є в наявності даних підприємств та використовується ними на власні статутні потреби [9].

Джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунальної власності поділяються на власні та залучені. До власних належать статутний фонд, амортизаційні відрахування, валовий дохід та прибуток. Відповідно, до залучених відносять бюджетні асигнування та банківські кредити, страхові відшкодування (рис. 2).

Для успішного функціонування підприємства комунальної власності повинні залучати додаткові фінансові інструменти. Це можуть бути кредитні ресурси, які надаються банками, та інвестиції приватних структур чи міжнародних організацій.

Однак основним джерелом фінансування комунальних підприємств виступають бюджетні кошти, що створює додаткове навантаження на бюджет та унеможливило активне оновлення їх основних фондів. Така ситуація перешкоджає здійсненню

Рис. 2. Джерела формування фінансових ресурсів підприємств комунальної власності

Джерело: складено на основі [9]

ефективних кроків у напрямі розбудови місцевої інфраструктури, тому виникає потреба в удосконаленні процесу планування та управління фінансовими ресурсами комунальних підприємств.

Не менш важливим фінансовим ресурсом виступають місцеві запозичення. Зарубіжні країни мають чималий досвід роботи з цією категорією фінансових ресурсів, проте в Україні вони не мають подібного розповсюдження в їх застосуванні. Запозичення можуть використовувати як для покриття дефіциту місцевого бюджету, так і для реалізації інвестиційних проектів.

Виникнення системи місцевих запозичень в Україні співпало з роком, коли вона отримала незалежність. До перших законів, які були прийняті та пов'язані з системою запозичень, належать закони України «Про бюджетну систему» та «Про цінні папери і фондову біржу». Перший факт випуску муніципальних облігацій зафіксований у 1995 р. Активне формування законодавчої бази розпочалось з 1998 р. Було прийнято чимало нормативно-правових актів у сфері місцевих запозичень, проте це не сприяло активізації використання цього фінансового ресурсу через неузгодженість з іншими нормативними документами.

Згідно з чинним законодавством, а саме Бюджетним кодексом України і Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження порядку здійснення місцевих запозичень» від 16.02.2011 № 110, обсяг та умови здійснення місцевих запозичень та надання місцевих гарантій погоджуються з Міністерством фінансів України [10]. Згідно з Бюджетним кодексом, якщо протягом місяця часу з дати подання документів на погодження Міністерство фінансів рішення не приймає, запозичення рахується погодженим. Причому Міністерство фінансів має право на запит та одержання додаткової інформації, необхідної для прийняття рішення стосовно погодження. В Україні створено спеціальний реєстр місцевих запозичень та місцевих гарантій, в якому реєструються всі договори про місцеві запозичення, договори про відшкодування витрат місцевого бюджету, договори, виконання зобов'язань за якими забезпечено місцевими гарантіями. За зміни істотних умов договору вноситься відповідна інформація в цей реєстр.

Існують певні фактори та проблеми, що впливають на розвиток системи місцевих запозичень. Кризові явища та інфляція призводять до зростання ризику несвоєчасного повернення платежів за борговими зобов'язаннями. Це робить місцеві запозичення досить ризикованими фінансовими інструментами.

У зв'язку з невеликим досвідом залучення запозичень місцевими муніципалітетами та низьким рівнем підготовки працівників відповідних структурних підрозділів органів місцевого самоврядування виникає проблема відсутності достатньої кількості спеціалістів, які можуть займатися плануванням, підготовкою та реалізацією проектів, пов'язаних із місцевими запозиченнями.

Ще одним джерелом фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування виступають благодійні, спонсорські внески та пожертвування. Звичайно, вони не можуть виступати ключовим складником системи фінансових ресурсів, проте останніми роками відбувається певна тенденція до їх збільшення. Переважно дані кошти спрямовуються в соціальну сферу, тобто на підтримку культури, медицини, освіти та житлово-комунальних об'єктів.

Висновки. Основою фінансових ресурсів виступають доходи місцевих бюджетів. Проте більшість місцевих бюджетів і надалі сформовані за рахунок

міжбюджетних трансфертів. Тільки проведення реформ та бюджетна децентралізація здатні змінити ситуацію.

Для позитивних змін в існуючій системі фінансування органів місцевого самоврядування необхідно:

- забезпечити ефективне залучення та використання фінансових ресурсів;
- поліпшити механізм надання субвенцій органам місцевого самоврядування, вдосконалити процеси моніторингу і контролю їх використання;
- провести реформування структури управління комунальними активами задля підвищення ефективності їх використання;
- закріпити інструменти та важелі впливу громадськості на планування і управління фінансовими ресурсами;
- у найкоротші терміни провести всі реформи по децентралізації управління в державі;
- сприяти, контролювати, реформувати та розширювати використання місцевих запозичень органами місцевого самоврядування.

Список використаних джерел:

1. Лахтіонова Л. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання : [монографія] / Л. Лахтіонова. – К. : КНЕУ, 2001. – 387 с.
2. Василик О.Д. Теорія фінансів : [підручник] / О.Д. Василик. – К. : НІОС, 2000. – 416 с.
3. Фінанси: вишкіл студії : [навч. посіб.] / С.І. Юрій [та ін.] ; за ред. С.І. Юрія. – Тернопіль : Карт-Бланш, 2002. – 357 с.
4. Бочаров В.В. Корпоративные финансы / В.В. Бочаров, В.Е. Леонтьев. – СПб. : Питер, 2004. – 592 с.
5. Воробйов Ю.М. Теоретичні засади формування і використання фінансових ресурсів в соціально-економічній системі держави / Ю.М. Воробйов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://fbi.crimea.edu/arhiv/2009/nv_4-2009/003vorob.pdf.
6. Місцеві фінанси : [підручник] / За ред. О.П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.
7. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
8. Брязкало А.С. Особливості формування фінансових ресурсів органами місцевого самоврядування / А.С. Брязкало // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2014. – № 1.
9. Планування та управління фінансовими ресурсами територіальної громади : [навч. посіб.] / О. Кириленко [та ін.] ; Асоціація міст України. – К. : ВІ ЕН ЕЙ, 2015. – 396 с.
10. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку здійснення місцевих запозичень» від 16.02.2011 № 110 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://rada.gov.ua>.

Шульц Е. П.

Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего
Национальной академии наук Украины

ФИНАНСОВЫЕ РЕСУРСЫ ОРГАНОВ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ

Резюме

В статье рассмотрено понятие финансовых ресурсов органов местного самоуправления. Исследованы уровни формирования, распределения и использования финансовых ресурсов в соответствии с интересами субъектов их использования. Выявлены факторы, которые влияют на объемы формирования финансовых ресурсов органов местного самоуправления. Проанализирована классификация финансовых ресурсов. Согласно проведенному анализу и исследованиям, даны рекомендации для улучшения функционирования финансовой системы органов местного самоуправления.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, местные заимствования, бюджет, местное самоуправление, кредитование.

Shults E. P.

Institute of Regional Research named after M. I. Dolishniy
of the National Academy of Sciences of Ukraine

FINANCIAL RESOURCES OF LOCAL GOVERNMENT

Summary

This article is about financial resources of local governments. There is completed research about formation and distribution of financial resources. In article was found the influence factors that affect on the volume of local government's financial resources. There was completed analysis of their classification. According to research was granted recommendations to improve functioning of the local government financial system. Keyworlds: financial resources, local borrowing, budget, local government lending.